

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (climate change) กำลังส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสรรพชีวิตบนผืนโลก ซึ่งทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับสถานการณ์จากอุณหภูมิที่สูงขึ้นระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำฝนที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลให้เกิดน้ำท่วมอย่างหนัก และฝนแล้งในหลายพื้นที่ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2550: 2) สำหรับประเทศไทยนับได้ว่าเป็นประเทศที่มีความล่อแหลมอย่างสูงต่อความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการดำรงชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศในภาพรวม ต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่สังเกตได้อย่างชัดเจนในปัจจุบัน คือ ประเทศไทยกำลังเผชิญกับสภาวะความรุนแรงของลมฟ้าอากาศและภูมิอากาศในรูปแบบของภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม ตลอดจนสภาวะความรุนแรงของอุณหภูมิและคลื่นความร้อนที่นับวันจะทวีความรุนแรงและมีความถี่ของการเกิดบ่อยครั้งขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (แสงจันทร์ ลีมีจิรกาล, ทวีวงศ์ ศรีบุรี และอัศมน ลีมีสกุล, 2553: 1)

จากวิกฤตการณ์อุทกภัยที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2554 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่างๆ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง จัดว่าเป็นมหาอุทกภัยที่ทำให้ความเสียหายให้กับพื้นที่ชุมชน เขตเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรม ทรัพย์สินต่างๆ ตลอดจนมีประชาชนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต โดยสาเหตุสำคัญอยู่ที่สภาพท้องที่และความวิปริตผันแปรของธรรมชาติ นั่นก็คือ การเกิดฝนตกหนักและตกนาน ร่วมกับการกระทำของมนุษย์ที่ทำให้เกิดอุทกภัยในหลายท้องที่ ซึ่งทำให้มีความรุนแรงอย่างคาดไม่ถึง (ปราโมทย์ ไหม้กลัด, 2555: 1) โดยธนาคารโลกได้ประเมินมูลค่าความเสียหายจาก ภัยพิบัติน้ำท่วมครั้งนั้นอยู่ที่ 1.44 ล้านล้านบาท ซึ่งคิดเป็นมูลค่าความเสียหายสูงสุด ลำดับที่ 4 ของโลก (กรมอุตุฯนิยมวิทยา, 2557: 1)

ปราโมทย์ ไหม้กลัด (2555: 3-4) อุดมคติอธิบายกิจกรรมชลประทานและกรรมการมูลนิธิชัยพัฒนาได้เสนอยุทธศาสตร์ในการจัดการปัญหาอุทกภัยอย่างยั่งยืน หรือการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม 3 แนวทาง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ “สู้ภัย” เป็นยุทธศาสตร์ที่ต่อสู้กับเหตุการณ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นหลัก ยุทธศาสตร์ “ปรับตัว” เป็นยุทธศาสตร์การทำตัวให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมกับความสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและปัญหาที่เกิดขึ้น และยุทธศาสตร์ “หนีภัย” เป็นยุทธศาสตร์ในการพิจารณาดำเนินการก่อนที่ภัยจะเกิด ซึ่งยุทธศาสตร์เหล่านี้ล้วนต้องอาศัยความร่วมมือ

อย่างต่อเนื่องจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการเผยแพร่ข้อมูลและการเสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้กับประชาชน เนื่องจากจะทำให้ประชาชนเกิดความตระหนัก ให้ความร่วมมือในการหาแนวทางดำเนินการเพื่อปรับตัวให้สอดคล้องและรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเตรียมลดความสูญเสียหากเกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

แม้ว่ามหาอุทกภัยครั้งนี้จะเป็นการเปิดมิติใหม่ เกี่ยวกับการสื่อสารในภาวะวิกฤต โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ในการให้ความรู้ ความเข้าใจ และแจ้งเตือนเรื่องภัยพิบัติให้แก่ประชาชน แต่ก็ยังไม่สามารถทำหน้าที่ ในการสร้างอารมณ์ร่วมระหว่างผู้ชมได้เท่าที่ควร (สุภาพร โพธิ์แก้ว, 2555) อีกทั้งยังมีจุดอ่อนตรงที่การแปลงสาร ไม่สั้น กระชับ และเป็นศัพท์ที่ประชาชนฟังแล้วไม่เข้าใจ เพราะส่วนใหญ่จะเห็นว่าสื่อมวลชนจะนำสารจากหน่วยงานของรัฐมาอ่านให้ประชาชนฟัง ไม่มีการแปล เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของประเทศไทยจะมีการทำตารางรูปภาพ และมีคนมาอธิบาย ทำให้ประชาชนเข้าใจง่ายขึ้น โดยใช้เวลาเพียงไม่นาน (มุทริกา พฤษาพงษ์, 2557) จึงนำมาสู่โจทย์ ข้อต่อไปว่า “สื่อ” ควรมีการนำเสนออย่างไรให้ผู้รับสารได้มีอารมณ์ร่วม และรู้สึกถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น เสมือนอยู่ในเหตุการณ์จริง มิใช่เป็นเพียงผู้รับรู้เท่านั้น

สื่อโทรทัศน์นับเป็นสื่อที่ให้ความสำคัญกับการรายงานลักษณะลมฟ้าอากาศในภูมิภาคต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับภูมิภาคมาโดยตลอด ซึ่งนำเสนอในรูปแบบของข่าวพยากรณ์อากาศ (weather forecast news) ทั้งข้อมูลแผนที่อากาศ (weather chart) คำอธิบายลักษณะอากาศ คำพยากรณ์อากาศ ภาพถ่ายดาวเทียมและเรดาร์ตรวจอากาศ การแจ้งเตือน และการให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้อง (ปานทิพย์ อัจฉนวนานิช, 2558: 1)

ปัจจุบันผู้ผลิตข่าวพยากรณ์อากาศได้พยายามคิดค้น เปลี่ยนแปลงชนบหรือวิธีการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศให้แปลกใหม่ แหวกแนวไปจากลักษณะการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศในอดีตอย่างเห็นได้ชัด โดยนรินทร์ ใจหวัง (2557) กล่าวว่า ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา รายการข่าวในช่องฟรีทีวีเกือบทุกช่องพยายามเปลี่ยนแปลง ปรับตัว เพื่อแข่งขันกับ ช่องใหม่ๆ ที่มีมากขึ้น ซึ่งในช่วงเวลาของข่าวพยากรณ์อากาศถึงแม้จะเป็นห้วงเวลาสั้นๆ แต่ก็ถูกปรับให้นำเสนอใจยิ่งขึ้น โดยเหตุผลหนึ่งก็เพื่อให้ผู้ชมตระหนักถึงความจำเป็นในการเสพข่าวประเภทนี้ นอกจากนี้ยังได้มีการแสดงทัศนะถึงข่าวพยากรณ์อากาศในมุมมองที่น่าสนใจ ดังนี้

“ฝนฟ้าอากาศ” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ที่ถูกกล่าวถึงว่าเป็นข่าวพยากรณ์อากาศที่แปลกแหวกแนว และมีความใกล้ชิดเป็นกันเองกับผู้ชมค่อนข้างสูง โดยเฉพาะบุคลิกของคุณเปรมสุดา สันติวัฒนา ผู้ประกาศที่เต็มไปด้วยรอยยิ้ม ลีลาในการนำเสนอการแต่งกายที่เข้ากับกระแส ประกอบกับเทคโนโลยีเวิร์ชวลสตูดิโอ (virtual studio) ที่ทำให้การพยากรณ์อากาศดูสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ และเข้าใจได้มากขึ้น

อีกหนึ่งข่าวพยากรณ์อากาศที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น “ทีวี 360 องศา” ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 กับทำนั้ชี้หมุนทวนเข็มนาฬิกา พร้อมคำประจำตัวว่า “เพราะนี่คือทีวีสามร้อยหกสิบองศา” โดยคุณธนินวัฒน์ พัฒนวีรคุณ ที่แม้ว่าการแต่งกายของผู้ประกาศจะเป็นแบบสากลเคร่งขรึม ไม่เน้นลีลา หรือสีสันในการนำเสนอ แต่ความน่าสนใจ คือ เนื้อหาที่เจาะลึก กราฟิกที่น่าสนใจ และรายงานพิเศษที่เกี่ยวข้องกับสภาพอากาศ สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงความถี่ในการออกอากาศ ทำให้ข้อมูลค่อนข้างแม่นยำ

นอกจากนี้ยังมี “ลมฟ้าพยากรณ์” ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ที่นำ 2 ฝ่าย ผัด คุณสหัชชา สวัสดิพรพัลลภ และคุณสุนิดา สวัสดิพรพัลลภ ผู้ประกาศที่มีบุคลิกสดใส น่ารัก มาผสานพลังช่วยกันรายงานข่าวพยากรณ์อากาศ ที่มาพร้อมกับคำพูดประจำตัวอย่าง “ไม่ว่าจะมีฝนหรือจะมีแดด อย่าลืมมาตรวจสอบกับแฝดลมฟ้าพยากรณ์” ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีเวิร์ทวอลสตูดิโอ (virtual studio) จึงทำให้ข่าวพยากรณ์อากาศน่าสนใจมากขึ้น

“ลมฟ้าอากาศ” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ ก็มี การเปลี่ยนแปลงจากในอดีตเช่นกัน ซึ่งแต่เดิมจะแสดงเพียงตัวหนังสือให้ผู้ชมดูว่าแต่ละที่มีสภาพอากาศเป็นอย่างไร ไม่มีผู้ประกาศ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนให้มีผู้ประกาศข่าวที่มีบุคลิก หน้าตาสดใส อย่างคุณอำไพรัตน์ เตชะภูวภัทร มาเป็นส่วนดึงดูดใจผู้ชม พร้อมกับการพัฒนากราฟิกให้น่าสนใจขึ้น ถึงแม้ว่าการนำเสนอจะไม่หวือหวา แต่ความสดใสของผู้ประกาศก็ดึงดูดความสนใจผู้ชมได้ไม่น้อย

“ข่าวพยากรณ์อากาศ ThaiPBS” ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส โดยคุณธนวรรณ มลิณทสุตร และ “สถานีอากาศ NBT” ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย โดยคุณจันทิมา ศิลชาติ แม้จะยังคงยึดแนวปฏิบัติของการรายงานข่าวที่มีลักษณะแบบเดิมให้ได้มากที่สุด ทว่ายังมี การสอดแทรกเนื้อหาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องระหว่างสภาพอากาศกับวิถีชีวิตของผู้ชม

การปรับเปลี่ยนของรูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทยดังกล่าว นับเป็นกลยุทธ์การสร้างสรรคที่ทุกสถานีโทรทัศน์ต่างนำมาใช้เพื่อหวังสร้าง “เรตติ้ง” หรือสร้างความนิยมในการชมให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นการสะท้อนผลในทางธุรกิจหรือรายได้ของสถานีโทรทัศน์ ดังนั้นการศึกษาวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึงกลยุทธ์การสร้างสรรคข่าวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทยของแต่ละสถานีให้มากขึ้น ทั้งในด้านเนื้อหา ผู้ประกาศ วิธีการนำเสนอ การสร้างการมีส่วนร่วม และยังนำไปสู่การหาข้อสรุปในฐานะทางเลือกใหม่ของรูปแบบข่าวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทยในยุคดิจิทัลทีวีได้อีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษารูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย
- 2.2 เพื่อศึกษากลยุทธ์การสร้างสรรคข่าวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะผู้ควบคุมการผลิต (producer) และผู้ประกาศ (announcer) ชาวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย

3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะรูปแบบและกลยุทธ์การสร้างสรรคชาวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข่าวสารด้าน สภาพภูมิอากาศ การรายงานสภาพอากาศ การแจ้งเตือนภัย และยังคงดำเนินการออกอากาศในขณะที่ศึกษา ได้แก่ ทีวี 360 องศา ลมฟ้าพยากรณ์ ฝนฟ้าอากาศ ลมฟ้าอากาศ สถานีอากาศ NBT และชาวพยากรณ์อากาศ ThaiPBS

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2557 - 30 กันยายน พ.ศ. 2558

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ได้ทราบถึงรูปแบบการนำเสนอชาวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย

4.2 ได้ทราบถึงกลยุทธ์การสร้างสรรคชาวพยากรณ์อากาศทางโทรทัศน์ไทย

4.3 ผลการวิจัยสามารถเป็นแนวทางในการผลิต ปรับปรุง สร้างสรรค และพัฒนาชาวพยากรณ์อากาศให้กับสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัล สถานีโทรทัศน์เคเบิลทีวี และสถานีโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมได้

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 กลยุทธ์การสร้างสรรค หมายถึง แนวทางในการนำเสนอรายการให้มีความน่าสนใจและบรรลุเป้าหมายสูงสุดของแต่ละสถานีโทรทัศน์ในการตอบสนองความพึงพอใจให้แก่ผู้ชม สร้างอัตราความนิยมของผู้ชม และสร้างคุณค่าด้านสารประโยชน์ต่อสังคม

5.2 ชาวพยากรณ์อากาศ หมายถึง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสภาพอากาศ อุณหภูมิ สภาพะฝนตก การทำนายสภาพอากาศที่จะเกิดขึ้น การแจ้งเตือน และการให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านสื่อโทรทัศน์ ได้แก่ ทีวี 360 องศา ลมฟ้าพยากรณ์ รายการฝนฟ้าอากาศ ลมฟ้าอากาศ สถานีอากาศ NBT และชาวพยากรณ์อากาศ ThaiPBS

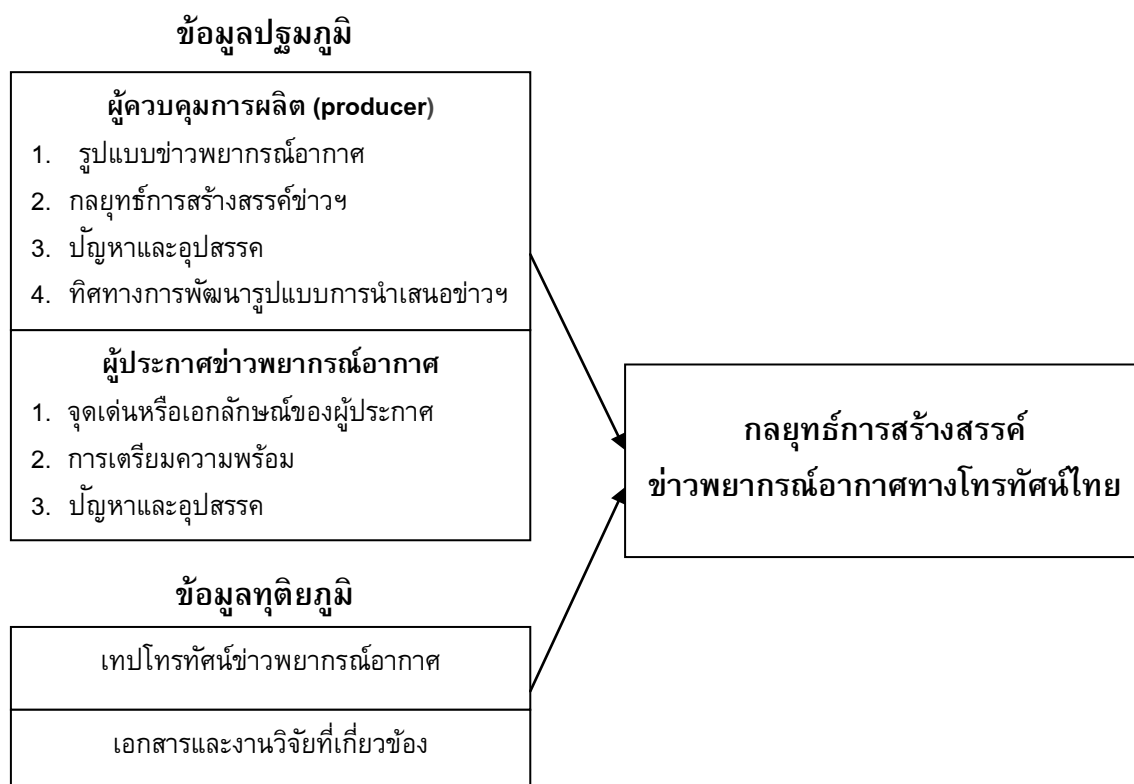
5.3 โทรทัศน์ไทย หมายถึง สถานีโทรทัศน์แบบไม่บอกรับสมาชิก (Free TV) ในระบบแอนะล็อก จำนวน 6 สถานี ได้แก่ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

5.4 รูปแบบการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศ หมายถึง ลักษณะและวิธีการนำเสนอข่าวพยากรณ์อากาศที่ปรากฏในรายการโทรทัศน์ มี 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบข่าวอ่าน และรูปแบบผสมผสานระหว่างข่าวอ่านกับละคร

5.5 ผู้ควบคุมการผลิต (producer) หมายถึง บุคคลที่มีหน้าที่ในการคิดสร้างสรรค์ข่าวพยากรณ์อากาศ ทั้งในด้านการวางแผน กำหนดรูปแบบ คัดเลือกผู้ประกาศ และงบประมาณ

5.6 ผู้ประกาศ (announcer) หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อมูล เนื้อหาสาระเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารด้านสภาพอากาศ อุณหภูมิ สภาวะฝนตก การทำนายสภาวะอากาศที่จะเกิดขึ้น การแจ้งเตือน และการให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้อง

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย